

BOSHLANG'ICH SINIF MATEMATIKA DARSLARINING MAZMUNI**Nurmetov Shuhrat Raximovich***Xorazm viloyati Bog'ot tumani 13-son umumiy o'rta ta'lim maktabi
Boshlang'ich sinf o'qituvchisi***Nurmetov Quvondiq Shuhratovich***Xorazm viloyati Bog'ot tumani 29-son umumiy o'rta ta'lim maktabi
Boshlang'ich sinf o'qituvchisi*

Annotatsiya: maqolada boshlang'ich sinf matematika darslarining o'quv fanining o'qitilishi va mazmuni, fanga o'quvchilarni qiziqtirish kabi masalalarga e'tibor qaratilgan holda metodik tavsiyalar bayon qilingan

Kalit so'zlar: boshlang'ich sinf, matematika, o'quv fani, ta'lim tizimi, metodika, masalalar, innovatsion uslub.

Boshlang'ich sinf o'quvchilariga matematikani muvaffiqiyat bilan o'qitish uchun mehnat faoliyatini boshlovchi o'qituvchi matematika o'qitishning ishlab chiqilgan tizimini, ya'ni boshlang'ich sinflarda matematika o'qitish metodikasini egallagan bo'lishi va shu asosda mustaqil ravishda ijodiy ishga kirishishi kerak. Bolalarda matematik bilimlarga nisbatan qiziqish, ulardan foydalanish malakasi va ularni mustaqil egallash malakasi tarbiyalanishi kerak. Bundan tashqari, ularda amaliy malaka va ko'nikmalarning (sodda shakllarni chizish, ularni qog'ozni buklab hosil qilish...) shakllanishiga jiddiy ahamiyat berish kerak. Bu davrda ular pedagogning topshiriqlarini tinglab, darhol bajarishi, o'qituvchi ko'rsatmalariga amal qilish, muhim narsani nomuhim narsadan ajrata olish, qo'yilgan vazifalar tartibini aniqlash, olingan natijalarini qo'yilgan masalaga mos keltirish, o'z ishini nazorat qila olish hamda boshqa malakalarni egallab olishlari kerak.

Mazkur maqolada boshlang'ich matematika darslarining mazmuni, beriladigan o'quv material haqida ma'lumotlar beriladi. Maktablarning I-IV sinflarida o'rganiladigan matematika kursi maktab matematika kursining ajralmas tarkibiy qismidir. Shu sababli boshlang'ich matematikani muvaffiqiyatli o'zlashtirish maktabda butun matematik ta'limni to'g'ri yo'lga qo'yishga asos bo'lishi tushunarli bo'lib qoladi. Boshlang'ich sinf matematika darslarida sonlarni nomerlashga o'rgatish jarayoni o'ziga xos xususiyatlariga ega.

1. Boshlang'ich sinflarning asosiy o'zagi natural sonlar va asosiy miqdorlar arifmetikasidan iborat bo'lib, bu o'zak atrofida algebra va geometriya elementlari birlashadi, bu elementlar arifmetik bilimlar sistemasiga tarkiban qo'shib son, arifmetik amallar va matematik munosabatlar haqidagi tushunchalarning yuqoriroq darajada o'zlashtirishiga imkon beradi.

2. Boshlang'ich sinf matematika fani material kontsentrik(atroflicha bog'langan) holda o'rganiladi. Dastlab birinchi o'nlik sonlarini nomerlash o'rganiladi, bu sonlarni

yo'zish uchun raqamlar kiritiladi, qo'shish va ayirish amallari o'rganiladi, so'ngra 100 ichida sonlarni nomerlash qaraladi, xona tushunchasi, o'nli xonalarga ajratish mumkin bo'lgan sonlarni yo'zishning pozitsion printsipi ochib beriladi, 2 xonali sonlarni qo'shish va ayirish o'rganiladi, ko'paytirish va bo'lish amallari kiritiladi. Keyin, 1000 ichida sonlarni nomerlash o'rganiladi, bu yerda ko'p xonali sonlarni nomerlashning asosi bo'lgan 3 ta xona (birlar, o'nlar, yuzlar) qaraladi, arifmetik amallar to'g'risidagi bilimlar umumlashtiriladi, yozma qo'shish va ayirish usullari kiritiladi va nihoyat, ko'p xonali sonlarni nomerlash o'rganiladi, sinf tushunchasi qaraladi, raqamlarning egallagan o'rniga, ko'ra qiymatini bilish umumlashtiriladi, yozma hisoblash algoritmlari kiritiladi. Tajribalarning ko'rsatishicha, kurs bunday tuzilganda sistematik takrorlanib, ilgari o'rganilgan bilim, ko'nikma va malakalar sonlarning yangi sohasida o'z rivojini topadi. Natijada boshlang'ich sinf matematikasini o'zlashtirishga yaxshi imkoniyat yaratiladi.

3. Nazariy va amaliy xarakterdagi masalalar o'zaro uzviy bog'lanadi. Ko'pgina nazariy masalalar induktiv ravishda kiritiladi, ular asosida esa amaliy xarakterdagi masalalar ochib beriladi. Masalan, ko'paytirishning taqsimot xossasi xususiy faktlarni umumlashtirish asosida kiritiladi, bu xossadan foydalanib, ushbu ko'paytirish usuli ochib beriladi: $17 \times 3 = (10 + 7) \times 3 = 10 \times 3 + 7 \times 3 = 30 + 21 = 51$

4. Boshlang'ich sinfda matematik tushunchalar, qonuniyatlar va xossalari o'zaro bog'lanishda ochib beriladi. Masalan, arifmetik amallarni o'rganishda ularning xossalari orasidagi bog'lanishlar va aloqalar ochib beriladi. Bu ma'lum qonuniyatlarga ega bo'lgan amallar tushunchasini chuqur ochib berishga, bolalarni funktsional tasavvurlar bilan boyitishga imkon beradi.

5. Boshlang'ich sinf matematikasini o'rganish jarayonida har qaysi tushuncha o'z rivojini topadi. Masalan, arifmetik amallarni o'rganishda, dastlab ularning konkret ma'nosi, so'ngra amallarning xossalari, komponentlar va amallar natijalari orasidagi bog'lanishlar birgalikda ochib beriladi. Tushunchalarni o'rganishga bunday yondashish o'quvchilarning yosh xususiyatlariga mos keladi.

6. Tajribalarning ko'rsatishiga, o'xshash yoki o'zaro bog'liq masalalarni taqqoslab o'rganish maqsadga muvofiqdir. Bu holda muhim o'xshash va muhim farq qiladigan tomonlarni darhol ajratib ko'rsatish mumkin, bu esa o'quvchilarning o'xshash masalalarni aralashtirib yuborishi kabi xatolarini olidin oladi. Shuning uchun dasturda ba'zi masalalar bir vaqtda kiritiladi (masalan, + va - amallari), shuningdek, ilgari o'rganilgan va shunga o'xshash masalalarga taqqoslagan holda yangi masalalarni kiritish ko'zda tutilgan.

Boshlang'ich matematikaning asosini natural son va nol, butun musbat sonlar ustida to'rt arifmetik amal hamda ularning asosiy xossalari haqidagi aniq tasavvurlar va bu bilimlarga asoslangan og'zaki va yozma hisoblash usullarini ongli va puxta o'zlashtirishni tashkil etish, shuningdek jadval hollaridagi hisoblash malakalarini avtomatizm darajasiga yetkazilishini tashkil etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. R.Ibrohimov. Matematikadan masalalar to'plami. T.1996.
2. M.Jumayev Matematika o'qitish metodikasidan praktikum. T.2004
3. Jumayev M. Bolalarda matematik tushinchalarni rivojlantirish nazariyasi va metodikasi. — T.: «Ilm-Ziyo», 2009.
4. Jumayev M. va boshqalar. Matematika o'qitish metodikasi. — T.: «Ilm-Ziyosi», 2003.